

Na Koroškem je spet v ospredju slovensko manjšinsko vprašanje

Na avstrijskem Koroškem je ponovno v središču pozornosti vprašanje slovenske narodne manjšine. V petek, 31. avgusta, je potekel enotedenski rok, med katerim so se Korošci lahko opredeljevali za predlog Heimatdiensta, naj se dejansko odpravi dvojezično šolstvo. Na tem referendumu se je v koroški deželi izreklo za predlog omenjene nemške nacionalistične organizacije 8,9 odstotka upravičencev, na samem dvojezičnem območju, ki zajema 36 občin južne Koroške, pa je odstotek nekoliko višji, in sicer 16,4. Proti predlogu koroškega Heimatdiensta sta se izrekli obe slovenski srednji organizaciji, se pravi Narodni svet koroških Slovencev in Zveza slovenskih organizacij, ki sta pozivali avstrijsko javnost, naj ne nasede novemu izzivanju Heimatdiensta, katerega glavni cilj je postopno, a trajno krčenje dvojezičnega ozemlja in s tem postopno odpravljanje samega manjšinskega vprašanja z nasilno asimilacijo manjšine same.

Pred takšno politiko so do zdaj klonile vse tri glavne stranke na Koroškem, se pravi socialistična, ljudska in svobodnjaška stranka, ki jih veže sporazum, da bodo o manjšinskem vprašanju zavzemale enotna stališča. Podatki o omenjenem referendumu kažejo, da Heimatdienst ne more govoriti o kaki prodorni zmagi, čeprav bo o dvojezičnem šolstvu moral razpravljati deželni zbor, glede na to, da se je za predlog izreklo več kot 15 tisoč upravičencev. Deželnemu zboru pa je dejansko že potekel mandat, saj bodo 30. t. m. deželnozborske volitve, kar pomeni, da bo o dvojezičnem šolstvu sklepal novi deželni zbor. Toda v tej zvezi pravniki že opozarjajo, da je problematika dvojezičnega šolstva takšne narave, da je zanjo pristojen Dunaj, in sicer njegov zvezni parlament. To pa je nov razlog za to, da ostane koroško manjšinsko vprašanje v središču pozornosti celotne avstrijske in seveda tudi mednarodne javnosti.

Kar zadeva deželnozborske volitve, je treba opozoriti, da je Koroška enotna lista sklenila sporazum s koroško Alternativno listo o skupnem nastopu. Slovenski kandidati so torej na tej skupni listi, med njimi znana imena, kot so dr. Pavle Apovnik, Karel Smolle, Mirko Kert in drugi. Prvi je bil nosilec liste KEL na deželnozborskih

dalje na 2. strani ■

»Uprli smo se zakonom močnejših, ker smo hoteli ostati sebi zvesti«

Devinsko-nabrežinska sekcija Slovenske skupnosti je priredila v nedeljo, 19. avgusta, v Mavhinjah SLOVENSKI TABOR ob 40-letnici požiga Mavhinj, Cerovelj, Vižovelj in Medje vasi. Slo je za maščevalni in hkrati ustrahovalni ukrep nacističnih okupatorjev zaradi drzne partizanske akcije, med katero je zletel v zrak most pri Moščenicah, s čimer je bil ohromljen promet na železniški progi Trst-Tržič. Sekcija Slovenske skupnosti je kot slavnostnega govornika povabila pisatelja Borisa Pahorja, bivšega deportiranca v nacističnih koncentracijskih taboriščih, kamor je končal po zaslugi slovenskih sodelavcev gestapa, kot sam pravi v nekem svojem delu. V današnji številki Novega lista objavljamo v celoti njegova izvajanja. (Ured.)

I.

Sešli smo se danes tukaj zato, da se ob obletnici ene izmed neštetihih ujm, ki so se v vojnih dneh zgrnile na naša domovja, dostojno poklonimo vsem padlim; a mislim, da smo na tem zboru združeni tudi zato, da ocenimo izkustva preteklosti, pretehtamo sedanost in skušamo zbrati potrebne spodbude za prihodnost. Neplodno je namreč s pieteto obupati nekdanje hudo, če nas to ne bogati na življenjski poti.

V tem smislu je morebiti prav, če v prvi vrsti poudarim, kako je bila nesreča, ki je pred štirimi desetletji doletela tukajšnje vasi, eden izmed vrhuncev hude ure, ki se je na Primorskem začela z letom osemnajstim. Ze hitro po koncu prve svetovne vojne so namreč prve grmade upelile našo imovino. To se pravi, da smo se z ognjem, ki ga je potem netila nacistična roka, morali spoprijeti že takrat, ko so naše sedeže in knjige kurili črnosrajčniški rokovnjaki, predhodniki vseh požigalcev, ki so se kasneje znašali nad

našimi vasmimi. To pa še pomeni, da je poleg ječ in smrtnih obsodb prav ogenj vidno označeval našo usodo prvo polovico tega stoletja: saj so se zublji najpoprej lotili naših kulturnih ustanov, potem bivališč, nazadnje pa še teles naših ljudi v peči Rižarne in v vseh požrešnih pečeh germanskega krematorijskega univerzuma.

A s tem omenjanjem tragičnih skušenj našega prvega srečanja z Vulkanom, rimskim bogom ognja, ne mislim samo razširiti panoramo naše sodobne primorske zgodovine do tja, kamor po pravici sega; pač pa želim s tem priklicati v našo zavest večkrat nepoudarjeno resnico, da se je prav takrat, ob tistih prvih grmadah, v naši sredi spočet tisti upor proti desnemu totalitarizmu, ki so ga druge evropske dežele doživele dosti kasneje.

Angleški zgodovinar A.J.P. Taylor, ko v svoji knjigi o Trstu najpoprej ugotavlja, da ni samo fašizem odgovoren za to, kar se je dogajalo s slovenskim in hrvaškim ljudstvom, ampak prav tako tudi Bonomi in Sforza in vsi drugi liberalni poslanci, tako nadaljuje: »Noben narod ni boljše branil svojih pravic kakor Slovani zahodno od Julijskih Alp... bil je dvajset let trajajoči plebiscit... Slovenci so se kot narod upirali temu, da bi izginili...«

In slovenski književni zgodovinar prof. Anton Slodnjak je — kot sem že nekje omenil — ob Špangerjevi knjigi *Bazoviški spomenik* vzkliknil: »A saj to je dokument o prvem protifašističnem uporu v Evropi!«

In pomen te naše preteklosti je v svojih esejih in ocenah najbolj tehtno poudarjal prav vaš domačin, pomembni literarni zgodovinar dr. Lino Legiša.

Tako torej, gre za resnico, da se je naš osvobodilni boj začel že v prvem desetletju po zaključku prvega svetovnega spopada; in zdi se mi prav, da se ob ti priložnosti tega jasno zavemo, ker, žal, te resnice doslej ne samo nismo znali ali hoteli dostojno posredovati drugim, ampak jo tudi sami sebi večkrat zamolčujemo.

O seveda, imamo Čermeljeve knjige, imamo pravkar omenjenega Špangerja pa Sardočevo dragoceno pričevanje, a ta naša preteklost ni prišla v šolske tekste zgodovine tako, kakor bi zaslužila, ni sestavni del javnega mnenja na Slovenskem. Vse se namreč zdi, kot da bi moral dobršen del naše preteklosti ostati v senci, naša sodobna primorska zgodovina pa naj bi se začela 1941. ali 1942. leta s splošno slovenskim osvobodilnim pokretom. Ta je seveda odigral pomembno vlogo, o tem ni nobenega dvoma; vendar, kakor se v zvezi z njim zmeraj omenjajo zasluge samo ene stranke, tako se nič kaj rado ne poudarja, da so se nemalo let pred nastankom uradnega osvobodil-

Boris Pahor

dalje na 8. strani ■

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 9. septembra, ob: 8.00 Radijski dnevnik; 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 10.30 Mladinski oder: »Kukavičji Mihec« (Pavle Zidar - Marijana Prepeluh), RO; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 »Toč ali kabaret za pasje dni«; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Kulturna srečanja; 15.00 Na počitnicah; 17.00 Klasični album; 18.00 Igrali so jih v Narodnem domu: Dennery Adolph-Malliam: »Marijana«; 19.00 Radijski dnevnik.

■ PONEDELJEK, 10. septembra, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.20 Trim za vsakogar; 9.00 Otroški kotichek; 9.40 Film; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert Simfonikov RTV Ljubljana; 11.10 Glasbeni potpuri; 11.30 Zapiski na robu; 12.00 Roman v nadaljevanjih: Andrej Capuder: »Rapsodija 20«; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 »Zbor Lorenzo Perosi« iz Fiumicella; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Tri slovenske sestre: 130 let Družbe sv. Mohorja; 16.00 Plesne ura sede; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Klasični album; 18.00 Monografija; 19.00 Radijski dnevnik.

■ TOREK, 11. septembra, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.20 Turizem; 8.45 Konjiček za vsakogar; 9.10 Zdravniški nasveti; 9.40 Niti življenja; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Zapiski na robu; 12.00 Roman v nadaljevanjih: Andrej Capuder: »Rapsodija 20«; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Tri slovenske sestre: 130 let Družbe sv. Mohorja; 15.00 Mladi mladim; 16.00 Naši posnetki v živo; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Klasični album; 18.00 Marjan Rožanc: »Zračna puška«; 19.00 Radijski dnevnik.

■ SREDA, 12. septembra, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.20 Trim za vsakogar; 8.45 Domače živali; 9.15 Iz našega vsakdana; 9.45 Pesniki; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert RAI iz Milana; 11.30 Zapiski na robu; 12.00 Roman v nadaljevanjih: Tone Partljič: »Volk na madridskih ulicah«; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Mladinski zbor Glasbene matice, ki ga vodi Stojan Kuret; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Tri slovenske sestre: 130 let Družbe sv. Mohorja; 16.00 Folklor narodov Jugoslavije; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Klasični album; 18.00 »Trst by night«; 19.00 Radijski dnevnik.

■ ČETRTEK, 13. septembra, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.20 Turizem; 8.45 Konjiček za vsakogar; 9.10 Zdravniški nasveti; 9.40 Črtica; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert RAI iz Milana; 11.30 Zapiski na robu; 12.00 Roman v nadaljevanjih: Tone Partljič: »Volk na madridskih ulicah«; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Tri slovenske sestre: 130 let Družbe sv. Mohorja; 16.00 Festival slovenske popevke v Trstu v letih 1963/64; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Klasični album; 18.45 Glasbena priloga; 19.00 Radijski dnevnik.

■ PETEK, 14. septembra, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.20 Trim za vsakogar; 8.45 Domače živali; 9.10 Po poteh Ludwiga II.; 9.40 Slovenska poezija skozi stoletja; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert RAI iz Milana; 11.00 Glasbeni potpuri; 11.30 Zapiski na robu; 12.00 Roman v nadaljevanjih: Tone Partljič: »Volk na madridskih ulicah«; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Zbor »Emil Adamič«; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Tri slovenske sestre: 130 let Družbe sv. Mohorja; 16.00 Plesna ura sede; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Klasični album; nabožna glasba; 18.00 Kulturni dogodki; 19.00 Radijski dnevnik.

■ SOBOTA, 15. septembra, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Kulturni dogodki; 9.00 Otroški kotichek; 9.40 Na ekranu; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Ivan Trinko ob 120-letnici rojstva; 12.15 Na počitnicah; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Grmade po gorah gore; 15.00 Diskorama; 16.00 Po svetu sem in tja; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Klasični album; 18.00 »Toč ali kabaret za pasje dni«; 18.40 Glasbena priloga; 19.00 Radijski dnevnik.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »Novi list« — Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 — Odgovorni urednik: Drago Legiša — Tiska tiskarna Graphart, Trst, ulica Rossetti 14, tel. 772151

Draga '84 v znamenju dialoga

Od petka, 31. avgusta, do nedelje, 2. septembra, so bili v parku Finžgarjevega doma na Opčinah študijski dnevi Draga '84, ki jih je Društvo slovenskih izobražencev iz Trsta letos pridilo že devetnajstič.

Študijski dnevi so se pričeli s predstavitvijo predavateljev, prvo pa je bilo na vrsti predavanje z naslovom »Kje, domovina, si?«, ki ga je prispeval prof. Jože Velikonja, docent na Inštitutu za geografijo na univerzi v Seattlu v zvezni ameriški državi Washington. Ker se prof. Velikonja ni mogel osebno udeležiti študijskih dni, je njegovo predavanje prebral dr. Marijan Kravos. Šlo je za prizadeto, a obenem mirno razpravo o tako imenovani zdomski Sloveniji, točneje o Slovencih, ki so se v zadnjih sto letih izselili v Severno in Južno Ameriko. Že zaradi časovnega razpona izseljevanja in zaradi raznolikosti prostrane ameriške celine je jasno, da zdomska Slovenija ni neka homogena skupnost. Poleg tega pa je treba upoštevati tudi razlike, ki so jih slovenski izseljenci prinesli iz domovine. V tej zvezi je prof. Velikonja podčrtal, da slovenska emigracija ni bila in ni le »beg delovnih rok«, ampak tudi »beg možganov«. »Najsi bodo razlogi za ta beg možganov kakršnikoli, se zdi,« je rečeno v predavanju, »da je dolžnost slovenske narodne skupnosti, da se z 'delom svojih umov' okoristi, da preide od odklanjanja in obsojanja do (...) spoštljivega sprejemanja.« Predavatelj tudi sicer obžaluje pomanjkanje povezav z matično domovino, kajti zdomska slovenska skupnost ne more ustaviti »iz lastnih sil procesa odmiranja« in lahko črpa svojo življenjsko kontinuiteto samo »iz konkretnosti slovenskega kulturnega življenja na slovenskih tleh«. Zanimiva je tudi njegova misel: »Stik sam po sebi nima politične barve. Vez sicer ustvarja pogoje za pobarvani stik, vendar je vsebina medsebojnega dogovarjanja odvisna od igralca in njegovih namenov, ne pa od stika samega. Ker je v emigraciji odklanjanje stikov udomačeno, je s tem okrnjeno medsebojno posredovanje in otežkočeno že medsebojno obveščanje.«

Tudi drugo, sobotno predavanje letošnje Drage je izražalo potrebo po zblizanju Slovencev doma in po svetu. Govoril je pisatelj, gledališki in filmski delavec Bojan Štih, ki je v svojem razmišljanju dal naslov »Vprašalna pola sodobnega slovenstva«. Opozoril je na nekatere temeljne smernice, ki naj bi kazale pot sedanjemu in bodočemu slovenstvu, kot so: rast iz preteklosti; demokratični socializem, ki mu pomeni predvsem spoštovanje človekovega dela in uveljavljanje

njegovega dostojanstva v družbi; prvenstvo kulturnih pred gmotnimi dobrinami; smisel za ironijo. Ob vsem tem pa je Štih poudaril svoje globoko prepričanje, da nihče nima in ne more imeti v zakupu absolutne resnice, pa tudi svoje odklanjanje slehernega nasilja, pa naj bo v kakršnemkoli imenu.

Da se tudi sicer resnica javlja nenasilno, da je potrpežljiva, ker da je čas na njeni strani, je prepričljivo obrazložil ljubljanski univerzitetni profesor, matematik Niko Prijatelj, ki je predaval v nedeljo dopoldne na temo »Med vero in nevero«, svojim izvajanjem pa je dal podnaslov »Preprosta razmišljanja o zapletenih rečeh«. Opirajoč se na tako imenovano analitično filozofijo, točneje na epistemsko logiko, je predavatelj najpoprej opredelil pojme, kot so »vedeti«, »verovati«, »resnica« ipd. Če nekaj vem, potem v to tudi verjamem; ne samo: moje verovanje je tudi resnično. Vendar je pravo vedenje nekaj izjemnega. Praviloma se moramo ljudje zadovoljiti z bolj ali manj utemeljenimi, verjetnimi verovanji. Še bolj oddaljena od vedenja je vera v religioznem in metafizičnem smislu, se pravi vera v obstoj Boga, v njegov neobstoj ipd. Take vere ni mogoče — po predavateljevem mnenju — razumsko utemeljiti. Oplaja se pri virih, ki jih ni mogoče opredeliti kot spoznavne v ožjem pomenu besede.

Še pred predavanjem je bila v nedeljo zjutraj maša, ki jo je daroval tržaški škof Lorenzo Bellomi ob somaševanju p. Ivana Tomažiča z Dunaja in tržaškega škofovega vikarja dr. Lojzeta Škerla. V svoji pridigi v slovenščini se je škof pomudil pri odnosu med vero — kajpak krščansko — in kulturo v antropološkem smislu.

Zadnja točka letošnje Drage pa je bila okrogla miza na temo »Ključna vprašanja slovenstva v oči mlade zamejske generacije«, ki jo je vodil sociolog dr. Emidij Susič in pri kateri so sodelovali trije mladi tržaški izobraženci Marko Tavčar, prof. Tomaž Simčič in Peter Močnik. Šlo je za analizo rezultatov ankete, ki so jo omenjeni trije izvedli tik pred koncem šolskega leta 1983-84 med tržaškimi maturanti. Oddanih je bilo 110 vprašalnih pol, na anketo pa je odgovorilo 74 maturantov. Vprašalnik je bil sestavljen z namenom, da bi ugotovili, kakšen je odnos anketirancev do narodnostne pripadnosti, do politike in do krščanskih vrednot. Marko Tavčar je ugotovil, da je samo dvema od 74 anketirancev slovenstvo v breme in da je torej v glavnem nji-

dalje na 6. strani ■

Na Koroškem je spet v ospredju...

■ nadaljevanje s 1. strani

volitvah leta 1975, drugi na volitvah leta 1979, kar kaže na kontinuiteto političnih prizadevanj koroških Slovencev v okviru te liste.

O referendumu, ki ga je zahteval koroški Heimatdienst, smo dejali, da ni potegnil za seboj tolikšnega števila ljudi, kot si je pričakoval njegov pobudnik. To sicer drži, vendar je treba kljub vsemu ugotoviti, kako Heimatdienst dejansko pogojuje vse tri glavne avstrijske politične stranke na Koroškem, kadar gre za vprašanje slovenske narodne manjšine, saj je na primer koroški deželni glavar, socialist Wagner te

dni že dejal, da je treba glede dvojezičnega šolstva pričakovati po referendumu nekatere spremembe. To bi torej pomenilo, da je Heimatdienst le dosegel, usaj delno, svoj namen — spremembo dosedanjega šolskega sistema na Južnem Koroškem. Ali se pripravljva Wagner na novo kapitulacijo pred KAD (Kärntner Heimatdienst)? So njegova izvajanja odraz bojazni, da bi njegova stranka (socialistična) zgubila kak glas, če bi se izjavil za ohranitev sedanjega šolskega sistema? Na taka in podobna vprašanja pa bomo prejeli odgovor konec meseca, ko bodo deželnozborske volitve mimo.

DIALOG SEVER - JUG V SLEPI ULICI

Ocene, da so rezultati sodelovanja med svetovnim Severom in Jugom izpod pričakovanj, so soglasne. Značilno je tudi, da nerazvite države valijo krivdo za nezmanjšan prepad med razviti in nerazvitimi deželami skorajda v celoti na industrijske dežele Zahoda. V tem jih seveda podpirajo dežele realnega socializma vzhodnega bloka, ki so v marsičem podobne nerazvitim deželam tretjega sveta in imajo kot take tudi nekatere podobne interese.

Najbrž res ni mogoče v celoti odobravati odnosa industrijsko razvitega Zahoda do nerazvitih dežel, vendar se kažejo gornje ocene kljub vsemu enostranske in pomanjkljive. Kot take ne prispevajo k celoviti osvetlitvi problema, niti ne nakazujejo bodočih perspektiv.

Poleg klasične dobrodelne dejavnosti, ki pa že po svoji naravi ne more rešiti problema revščine, so razvite dežele v okviru OZN in izven tega okvira sooblikovale nekatere instrumente pomoči Jugu, ki so obetali trajne učinke na kulturne in materialne razmere v nerazvitih deželah. Zlasti je treba tu omeniti šolanje študentov iz nerazvitih dežel v svetovnih centrih duhovne in materialne omike; potem strokovno-svetovalno pomoč zlasti v okviru OZN ter običajno gospodarsko sodelovanje po železnih principih vzajemnega medsebojnega interesa, s čimer je treba pač računati kot z nujnim predpogojem gospodarskega sodelovanja. V svojo izgubo gotovo nihče ne bo mogel niti hotel sodelovati na gospodarskem področju, pa četudi gre za sodelovanje s partnerjem iz še tako nerazvite in revne dežele.

Potemtakem ni čudno, če so se kot prevladujoče oblike »pomoči« razvitih nerazvitim uveljavile ekonomske oblike sodelovanja. Zlasti gre tu za trgovino, pri čemer se »pomoč« kaže bolj v strukturi trgovinskega prometa kot v čem drugem. Razvite dežele kupujejo v nerazvitih predvsem tehnološko nezahtevne izdelke, naravne (kmetijske, gozdarske, ribiške, lovske) pridelke in surovine, medtem ko tja prodajajo predvsem tehnološko zahtevne industrijske izdelke skupaj s tehnologijo samo. Prava industrijska kooperacija se je uveljavila znatno manj, najmanj ravno v najmanj razvitih, kar je pogojeno z objektivnimi materialnimi pa tudi notranjimi političnimi okoliščinami v teh deželah, o čemer bo govor kasneje.

Da bi nerazviti potešili naraščajočo lakoto po industrijskih dobrinah, so se v času recesije na Zahodu, to je v času tako imenovane stagflacije v sedemdesetih letih, množično zatekali k najemanju kreditov. Kreditni pogoji so bili tedaj navidezno zelo ugodni; realna obrestna mera je včasih bila celo negativna. Konec sedemdesetih let pa je sledil nenaden preobrat. Obrestne mere so vrtoglavo narasle, dežele dolžnice pa so se nenedoma znašle — zaradi obrestnih mer, ki se sproti prilagajajo tržnim razmeram na borzah denarja tudi za že sklenjene posle — pred nepremostljivimi težavami.

Zdi se, da je temelj finančnih pretresov v sedemdesetih letih iskati v soočenju industrijskega monopola razvitih dežel in petrolejskega monopola dežel proizvajalk petroleja, ki sta drug nad drugim skušala zase izsiliti ugodnejše cene. Spopad se je končal tako, da so se cene spremenile malenkost v korist cen petroleja (energije), kar pa je celo zmanjšalo energetska odvisnost Zahoda od tretjih dežel, saj so postala pri višji ceni komercialno zanimiva mnoga nahajališča petro-

leja, ki prej niso bila. Znatneje pa so se spremenile cene in petroleja in industrijskih izdelkov v škodo cen surovin, kar je najbolj prizadelo dežele tretjega sveta, ki nimajo niti petroleja niti industrije, imajo pa relativno največ prav surovin.

Poleg navedenih zunanjih razlogov obstajajo tudi notranji razlogi v nerazvitih deželah samih, ki so še pomembnejše prispevali k današnji prezadolženosti tretjega sveta.

Prevladujoča oblika politične ureditve v prezadolženih deželah svetovnega Juga je diktatura — najsibo leva ali desna, pod okriljem monarhije ali republike. Za te dežele je značilna arhaična, predindustrijska družbena in gospodarska organizacija (ponekod prevladujejo še fevdalni ali polfevdalni odnosi) z vsemi kulturnimi, gospodarskimi in političnimi posledicami. V teh deželah obstajata — ne glede na siceršnjo proklamirano svobodno podjetniško (kapitalistično) ali socialistično usmeritev — dva družbena sloja: na eni strani je vodilni sloj (v desno usmerjenih režimih so to večinoma veleposestniki, v levičarskih pa partijska birokracija), v rokah katerega je skoncentrirana vsa politična moč; na drugi strani je praktično brezpravna raja, ki mora vzdrževati privilegirani sloj ter nesorazmerno razvit in drag državni aparat z vojsko in policijo. V bistvu je notranjepolitična ureditev teh dežel zelo podob-

na politični ureditvi evropskih absolutističnih monarhij do leta 1848, le da je podjetniški sloj, ki je v Evropi izbojeval meščansko revolucijo, v teh deželah pogostoma celo manj razvit.

Značilno je, da oblastniški sloj v teh deželah nima nikakršne razvojne vizije (analogno nekdanjemu evropskemu plemstvu). Prvi cilj tega sloja je ohranitev oblasti. Ta cilj najlaže dosega v danih razmerah, zato je sleherni napredek — tako materialni kot kulturni — potencialna nevarnost za privilegirani oblastniški sloj in kot tak politično dejansko nezaželen, čeprav je gospodarski razvoj v teh deželah deklarativno večinoma proglašen za najpomembnejšo politično nalogo.

Brezpravno ljudstvo seveda stremi k zrušenju režima, vendar tudi v razmerah neobstoja podjetniškega sloja, ki bi se lahko postavil na čelo revolucije, nima racionalne politične vizije. Če do prevrata pride, se običajno en tiran zamenja z drugim, ki se prav tako osloni na najbolj reakcionarne vojaško-policijske kroge.

Razumljivo je, da so te dežele politično izredno nestabilne. V njih se vrstijo uspešne in neuspešne zarote, državljanske vojne, vojaški puči, pojavlja se gverila, terorizem ipd. Oblastniški sloj podreja državne politične interese svojim zasebnim ciljem, zlasti pridobivanju čim večjega premoženja, vendar večinoma ne po poti produkcije, pač pa z izrabljanjem monopolnih položajev znotraj državnega aparata, vojske in policije za izkoriščanje pretežno kmečkega prebivalstva in

dalje na 4. strani ■

PROSTOR MLADIH

Skavtski tabor volčičev in veveric

Poletna dejavnost skavtske organizacije je bila letos še posebno pomembna in bogata. Poleg Tretjega Zamejskega Jamboreeja, ki je združil skavte in skavtinje iz Koroške, Tržaške in Goriške, se je v Rovtahn pri Logatcu odvijal tudi tabor najmlajših članov — tržaških volčičev in veveric (goriški sovrstniki so taborili posebej).

Takoj ob prihodu, 1. avgusta, so si na slikovitem travniku, sredi samotnih domačij uredili svoj »bivanjski prostor«: postavili so številne šotore, dvignili jambor in se spoprijeli s tabornimi zgradbami. Po tem začetnem delu je življenje na taboru steklo živahno in sproščeno. Program, ki ga je vodstvo načrtovalo v Trstu, je obsegal najrazličnejše dejavnosti: od izletov v naravo in spoznavanja okolja, do skavtskih iger in urjenja v ročnih spretnostih.

Najprej so se naši najmlajši seznanili z okolico tabora. Obiskali so Vrhniko in Cankarjevo hišo, ogledali so si Tehnični muzej v Bistri, in zaključili svoj celodnevni izlet z zabavo in osvežitvijo v bazenu. Poleg tega so se pomerili v veliki orientacijski igri, ki jih je v obliki izleta pripeljala do bližnje vasi Podlipa. Tudi »dan narave« je predstavljal veliko doživetje. Vsaka šesterica (t.j. skupina volčičev in veveric) je na ta dan preverila svojo iznajdljivost in ugotovila, kako si lahko sama skuha skavtsko kosilo na prostem.

Seveda predvideva življenje v naravi tudi nekaj deževnih dni. In teh letos res ni manjkalo, zato smo jih izkoristili za »mirnejše« dejavnosti. Tako so se nekatere preizkusile v likovnem izražanju; med-

tem ko so se ostali razživel s pesmijo in jo popestrili z mimiko in plesom. Vsaka skupina je še s posameznimi voditelji poglobljala znanje srebrne in zlate zvezdice-znanje, ki si ga je pridobila med letom na tedenskih sestankih.

Med važnejše dejavnosti naj omenimo tudi športni dan, oz. skavtsko olimpiado. Po slovesni otvoritvi so se naši najmlajši pomerili v najrazličnejših panogah in igrah. Zaključna slovesnost se je odvijala ob večernem tabornem ognju, ko smo nagradili šesterice, ki so se najbolje izkazale.

V nedeljo so tabor obiskali številni starši in prijatelji, med katerimi naj omenimo tabornike iz Pirana in Izole. Na ta dan je bila maša še posebno slovesna: daroval jo je naš duhovni vodja Tone Bedenčič, izoblikovali pa so jo otroci sami s svojim sodelovanjem. Kasneje smo se od staršev poslovili ob tabornem ognju s pesmijo in zabavnimi prizorčki.

Po nedeljskem premoru je delo na taboru zopet steklo. Večje dejavnosti so se prepletale z manjšimi — vse do zadnjega snemanja zastave, 11. avgusta, ko se je tabor tržaških volčičev in veveric z uspehom zaključil. Uspeh pa gre nedvomno pripisati tudi požrtvovalnosti načelnika Zorka Gorjana in podnačelnika Aleksa Sosiča, ki sta tabor vodila.

Skratka — tabor je bil za vse udeležence bogato doživetje, ki jih je utrdilo v za-vesti, da hočejo tudi oni ostati »zvesti izročilu« letošnjega 3. Zamejskega Jamboreeja.

Borovnica

Dialog Sever-Jug...

■ nadaljevanje s 3. strani

podjetniškega sloja. Korupcija, mafijaštvo in vsakovrstno nasilje, povezano z državnimi organi in političnimi »predstavniki«, je v teh deželah nekaj običajnega in proti temu se legalni sistem ne bori.

V takšnem okolju ni prostora za pravo poslovno in resnično ekonomske podvige. V tujini izšolani strokovnjaki so postavljeni pred dejstvo, da se priključijo skorumpiranemu oblastniškemu sloju, večinoma kot državni uslužbenci, ali pa se hitro znajdejo na nasprotni strani, med rajo brez vseh pravic ali celo v zaporu. V razmerah, kjer se državna politika zreducira na intrigantstvo med pretendenti za politične položaje in osebno okoriščenje in kjer se to smatra za podjetnost in celo politično sposobnost, tam pač ni osnovnih pogojev za nastanek in razvoj industrije. Če je politično in podjetniško udejstvovanje večini državljanov prepovedano ali kako drugače onemogočeno, družbeni organizem zgolj vegetira, v njem pa se kopičijo napetosti, kar onemogoča razvoj industrijskega gospodarskega sistema, ki zahteva predvsem svobodno politično in podjetniško aktivnost državljanov ter določeno socialno stabilnost.

V opisanih razmerah so vodilne garniture v nerazvitih deželah videle v politiki poceni dolarja dobrodošlo priložnost za ublažitev socialnih napetosti. Zato so najemale kredite preko vsake razumne mere, mnogokrat do meje, ko so tuji upniki odklonili nadaljnja posojila. Ker je bil primarni cilj najemanja tujih kreditov ublažitev socialnih napetosti, vendar ne po poti večje produkcije, ker bi le-ta zahtevala spremembo odnosov dominacije s strani privilegirane sloja, se je izposojeni denar enostavno zapravil: za potrebe države, zlasti vojske in policije in za konzumne javne potrebe. Mnogo tega denarja se je izteklo tudi v privatne žepke. Zaradi opisane, neproduktivne porabe najetih kreditov je breme dolgov nerazvitih dežel toliko hujše.

S tega vidika se kaže kot temeljna ovira hitrejšega gospodarskega razvoja nerazvitih sam politični ustroj teh dežel. Razvitejše dežele bi največ naredile za razvoj nerazvitih, revnih dežel sveta, če bi vplivale na preobrazbo diktatorskih političnih sistemov v demokratične, kjer obstaja legalna opozicija in možnost legalne izmenjave oblasti, s tem pa tudi odgovornost oblastnikov pred ljudstvom. Seveda je ta možnost v danih mednarodnih razmerah dokaj nerealna, kajti vsako vmešavanje v notranje razmere drugih dežel vodi k nastajanju mednarodnih žarišč napetosti. Vse tako kaže, da za nerazvite enostavno ni avtonomno pospešenega izhoda iz zaostalosti. Še dolgo bodo te dežele predvsem zaradi interesov vodilnih političnih elit teh dežel, ki bi jih demokratična konfrontacija s svobodnim podjetništvom in spremljajočim organiziranim delavstvom politično degradirala, legla teptanja temeljnih človeških pravic in središča svetovne zaostalosti, to je kulturne in materialne revščine.

—o—

Moskovska prizadevanja, da ne bi prišlo do globljih stikov med obema Nemčijama, so vendarle dosegla uspeh. Te dni je glavni voditelj Vzhodne Nemčije Erick Honnecker uradno odpovedal svoj obisk v Zahodni Nemčiji. Kremelj očitno noče, da bi Nemčiji navezali tesnejše stike. Honnecker je moral popustiti pred moskovskimi stališči, politično klopoto pa je prejel tudi zahodnonemški kancler Kohl.

Uspel »Naš praznik« v Boljuncu

Dolinska sekcija Slovenske skupnosti že tradicionalno prireja svoj vsakoletni »Naš praznik« na prvo septembrsko nedeljo. Tudi letos je dvodnevni praznik, v nedeljo in ponedeljek, privabil veliko občinstva iz bližnje in daljne okolice.

Organizatorji so letošnji praznik priredili na dvorišču občinskega gledališča »F. Prešeren« v Boljuncu. Veliko ljudi se je zbralo že za bogat kulturni spored. Na prazniku pa sta spregovorila deželni tajnik Slovenske skupnosti Andrej Bratuž in še sekcijski tajnik Sergij Mahnič. Oba govornika sta osvetlila delovanje stranke v deželni in krajevni merilu. Med kulturnim sporedom pa so nastopili pihalna godba Breg, mešani pevski zbor iz Črnega kala in tamburaški ansambel iz Boljunca. Poskrbljeno je bilo za dobro založene kioske, za ples pa je igral ansambel Zvezde z Opčin.

—o—

ČETRTI RAZISKOVALNI TABOR — DOLINA 84

Te dni se na organizacijskem sedežu raziskovalnega tabora, v mali dvorani gledališča »Prešeren« v Boljuncu, zaključuje 4. mladinski raziskovalni tabor, ki so ga organizatorji letos priredili na območju dolinske občine.

Letošnjega tabora se udeležuje približno 40 fantov in deklet ne samo iz Trsta in okolice, temveč tudi iz Goriške, Koroške in Slovenije. Ti mladi raziskovalci bodo skušali s svojim interdisciplinarnim delom analizirati zemljepisne, narodne, družbene, arheološke, kulturno-prosvetne aspekte vasi Boljunec. Ob tem delu bodo udeleženci imeli tudi priložnost, da se v prostem času zabavajo na razne načine in seveda sledijo tudi predavanjem, filmom, gredo na izlete, se pogovarjajo itd.

Raziskovalno delo mladih višješolcev postaja torej tradicija za lepo število naših dijakov. To pa se bo verjetno še bolj razvilo, ko bodo letos ustanovili Društvo mladih raziskovalcev, kar bo seveda lahko še bolj pospešilo in izboljšalo raziskovalno delo.

ZAČETEK SEMINARJA ZA SLOVENSKE ŠOLNIKE NA TRŽAŠKEM

V ponedeljek, 3. t.m., se je na učiteljsku Slomšek v Trstu začel letošnji 20. seminar za slovenske šolnike, ki ga prireja Šolsko skrbništvo v sodelovanju z republičkim komitejem za vzgojo in izobraževanje Slovenije. Čeprav bo uradna otvoritev seminarja 11. septembra v Kulturnem domu, se je dejansko že začel s predavanji o glasbeni in telesni vzgoji za vzgojiteljice. O glasbeni vzgoji s predšolskimi otroki je govorila prof. Mira Voglar, o problemih v zvezi s telesno vzgojo pa prof. Marija Kosec. Obe predavateljici sta zaposleni na ljubljanski vzgojiteljski šoli.

Smrt zavednega Slovenca

V četrtek, 23. avgusta, smo se v Devinu za vedno poslovili od najstarejšega vaščana, gospoda Leopolda Plesa. Umrli je v 92. letu starosti na svojem domu v Devinu. Rajnik je bil iz znane devinske družine Plesovih. Pokojnikov oče Miroslav je bil pred prvo svetovno vojno devinski župan in je bil s svojim bratom dr. Ivanom, ki je bil slovenski sodnik na sodišču v Trziču, med pobudniki domačega kulturnega društva »Ladja«.

Rajnik je bil rojen 10. novembra 1891. Kot abiturient trgovske akademije v Trstu se je zaposlil v tržiški ladjedelnici Cosulich. Med prvo svetovno vojno je služboval kot avstrijski častnik na vzhodni fronti. Bil je ujet in je vojno preživel kot ujetnik v Sibiriji. V Devin se je vrnil leta 1920 in se spet zaposlil v tržiški ladjedelnici. Kot trden in dosleden Slovenec se ni hotel vpisati v fašistično stranko in je zato zgubil službo. Prevezel pa je domačo gostilno in hotel, ki ju je sam vodil, dokler mu je zdravje to dovoljevalo. Med drugo svetovno vojno je tudi njega doletelo, kot ostale Devinčane, prisilno delo v Nemčiji, bil pa je prvi predsednik OF v Devinu.

Pogreb, ki so se ga udeležili mnogi Devinčani in domačini iz Medje vasi in Štivanova ter drugih okoliških krajev, je vodil devinski dekan Kretič. Od rajnega gospoda Plesa sta se pri odprtem grobu poslovila domačina dr. Drago Legiša in ga. Zorka Mervic, moški pevski zbor »Fantje izpod Grmade« pa je ubrano zapel nekaj žalostink.

Težak položaj SSG pred začetkom sezone

S tiskovno konferenco, ki je bila v soboto, 1. septembra, v Časnikarskem krožku v Trstu, je Slovensko stalno gledališče v Trstu opozorilo javnost na težko ekonomsko stanje, v katerem se je znašlo. Stanje, tako so zatrdili predstavniki gledališča, je dramatično, saj je v blagajnah denarja samo za 50 dni rednega delovanja, ker trenutno gledališče razpolaga samo z 208 milijoni lir, medtem ko pasivne obresti na posojila dežele dosega 1 milijardo in 600 milijonov lir. Zanimivo bi seveda bilo vedeti, kaj mislita dežela in država ob tem?

Prav tako tudi, kje so vzroki, da je prišlo do tega stanja.

Vsekakor, tako je bilo zagotovljeno na tiskovni konferenci, se bo letošnja sezona redno začela z uprizoritvijo Linhartovega »Matiček se ženi«, kako pa bo z drugimi predstavami, ki bodo letos na repertoarju, bo seveda odločalo nadaljnje gospodarsko stanje. Velika in nepopravljiva škoda bi bila, če bi moralo gledališče okrniti svoje delovanje, saj je letošnji repertoar, v primerjavi s prejšnjimi leti, končno bolj zanimiv in sprejemljiv in zato pričakovan.

PREJELI SMO:

Tabor narodnosti na Koroškem

Na pobudo kulturno-političnih mladinskih organizacij iz Slovenije in zamejstva je letos Zveza slovenske mladine Koroške organizirala Tabor narodnosti na Peršmanovi domačiji nad Železno Kaplo. Srečanje se je začelo v četrtek, 23. avgusta, s pozdravnimi nagovori sodelujočih skupin. Iz matične domovine so sodelovali predstavniki Republiške konference Zveze socialistične mladine Slovenije, Občinskih obmejnih konferenc iz Gorenjske in Prekmurja ter predstavniki iz zamejstva tj. Mladinskega odbora SKGZ in Mladinska sekcija

Namen tabora je, da se mladi pripadniki različnih narodnosti, ki živijo na območju SR Slovenije in sosednih držav med seboj spoznajo ter izmenjujejo izkušnje o kulturnem in političnem delovanju na narodnostno mešanih ozemljih.

Letošnja prireditev je potekala v duhu spoznavanja Koroške stvarnosti. Na razgovor je organizator povabil razne družbenopolitične delavce. Krovni organizaciji koroških Slovencev sta predstavljala tajnik Narodnega sveta koroških Slovencev Franc Wedenig in predsednik Zveze slovenskih organizacij Feliks Wieser. Podala sta kratak zgodovinski oris koroškega vprašanja v zvezi z referendumom o dvojezičnem šolstvu in bližnjimi deželnozborskimi volitvami.

V petek, 24. avgusta, je potekal razgovor s predsednikom Socialistične mladine Avstrije Gusenbauerjem in tajnikom Socialistične mladine Koroške Kaiserjem. Predavatelja sta označila nasprotovanje dvojezičnemu šolstvu kot napad na mirno sožitje med obema narodnostnima skupnostima.

V popoldanskih urah so si udeleženci ogledali tovarno celuloze Obir, ki tesno sodeluje s slovensko celulozno industrijo. Tovarna v odločilni meri ohranja delovno silo doma in s tem preprečuje odseljevanje ter z njim povezano asimilacijo. Po ogledu tovarne je udeležence pozdravil predsednik Zveze socialistične mladine Jugoslavije Goran Radman, ki je nakazal delovanje te mladinske organizacije, ki mora biti aktivno udeležena v družbeni stvarno-

sti. Zaželel si je med drugim tesnejšega, neposrednega sodelovanja z mladinskimi združenji iz zamejstva. Večer se je zaključil z ogledom reportaže, ki jo je pripravila RTV Ljubljana o dvojezičnem šolstvu na Koroškem. Na to tematiko je kasneje spregovoril tajnik ZSO Marjan Šturm.

V soboto je občinski svetovalec Fric Kert predstavil stranko Alternativne liste Koroške, na kateri kandidira za septembrske deželnozborske volitve. Obrazložil je tudi svoje poglede na politično udejstvovanje Slovencev na Koroškem.

Mednarodno pevsko tekmovanje C. A. Seghizzi v Gorici

Prešnji teden je bila Gorica spet prestonica zborovskega petja. Začelo se je že v sredo, 29. avgusta, ko se je v prostorih razstavišča Espomego začel dvodnevni mednarodni seminar o vokalni tehniki in didaktiki petja predvsem glede zborovskega petja. Na seminarju so nastopili priznani strokovnjaki, ki so znanstveno analizirali vrsto akustičnih, zdravstvenih in tehničnih vprašanj v zvezi s petjem.

Pravo pevsko tekmovanje pa se je začelo v četrtek, z nastopom mešanih pevskih zborov v polifonskem petju. Letos je na tekmovanju Seghizzi nastopilo v polifonskem delu 17 pevskih zborov v mešani, ženski in moški zasedbi. Prav toliko pa je bilo tudi zborov, ki so izvajali priredbe ljudskih pesmi.

Letos so med pevskimi zbori v mešani postavi in ženskem sestoji predvsem izstopali skandinavski zbori. Pokazali so namreč najbolj dovršeno tehniko in najbolj doživeto in občuteno interpretacijo tako polifonskih, kot tudi priredb ljudskih skladb.

Glede moških zborov bi veljalo spregovoriti v drugem smislu, saj se zdi, da moški pevski zbori le težko dosežejo dovršenost in izšiščenost mešanih ali ženskih za-

Tabor se je zaključil v nedeljo, 26. avgusta, z razgovori za nadaljnje sodelovanje. Domenili smo se, da bo naslednji Tabor narodnosti v Italiji, po vsej verjetnosti na območju Kanalske doline in da bo med letom deloval koordinacijski odbor.

Prepričani smo, da podobna srečanja koristijo utrjevanju narodne zavesti, kar je po našem mnenju prvenstvena in izhodiščna naloga naše ožje narodne skupnosti. Edino tako bomo lahko ohranili narodno identiteto, kljub mnogoterim vsakodnevnim pritiskom. Zato si želimo, da se sodelovanje z matico razširi in poglobi. Žal se tabora niso udeležili predstavniki italijanske narodne skupnosti, ker menimo, da je osveščanje sosednega naroda eden bistvenih pogojev sožitja.

Mladinska sekcija SSK

sedb, takih zborov je tudi bistveno manjše število. Letos so n.p.r. tretjo nagrado podelili moškemu zboru iz Splita; prva in druga nagrada je izostala. Na tekmovanju so poleg tega zbor nastopili iz Jugoslavije še dekliski zbor iz Osijeka in pa mešani »Komorni zbor« iz Nove Gorice. Našo deželo je v mešani in ženski zasedbi predstavljal »Coro polifonico« iz Staranzana, ki je pokazal presenetljivo dobro petje za naše deželne razmere.

Kot že nekaj let zapored pa se pri tem mednarodnem tekmovanju tudi letos sprašujemo, kako to, da naši zamejski zbori niso zmožni vsaj častno nastopiti na tem tekmovanju. Saj ne gre za to, da bi z našim pevskim in organizacijskim materialom težili po prvih mestih. Gre predvsem za to, da bi tako tekmovalno nastopanje dvignilo raven vsaj enega zboru. Služilo bi pa za spodbudo in zgled vsem.

—o—

PRAZNIK SLOVENSkih LOVCEV V DOBERDOBU

Slovenski lovci so v soboto, 1., in nedeljo, 2. septembra, priredili v Doberdodu svoj vsakoletni praznik.

Otvoritev je bila v soboto, v nedeljo pa so organizatorji poskrbeli za pester in zanimiv spored. Zjutraj je bil na vrsti slikarski ex tempore za otroke in mladino. Obiskovalci praznika pa so tudi imeli možnost, da si v prostorih občinske telovadnice ogledajo zanimivo fotografsko razstavo favne in flore doberdobskega jezera in bližnje okolice. Na otvoritvi je nastopil lovski zbor Zlatorog iz Vipave. Oba večera je za ples igral ansambel Lojzeta Furlana.

*

Zakladni minister Gorja je odredil, naj se diskontna mera zviša za eno točko. Proti ukrepu ministra za zaklad je nastopila opozicija, kritike pa so se pojavile v vrstah same vladne večine. Proti se je na primer izrekel sam minister za industrijo Altissimo, ki meni, da utegne podražitev denarja škodovati pozitivni gospodarske dejavnosti.

Dopolnilna blagajna za številne delavce v naši pokrajini

Tovarna Velikih motorjev pri Boljuncu in arzenal sv. Marka sta, kot kaže, dva velika in boleča tvora na gospodarskem telesu naše pokrajine. Na začetku tega tedna se je namreč za 700 delavcev tovarne Velikih motorjev in za 120 delavcev arzenala začela dopolnilna blagajna.

Na delavski skupščini, ki je bila v tovarni Velikih motorjev, so sindikalni predstavniki in delavci razpravljali predvsem o dopolnilni blagajni, za katero se govori, da bo veljala za dobo šestih mesecev. Ukrep je bil sprejet zaradi močnega upadanja naročil, kar papostavlja vodstvo to-

varne pred običajni problem, se pravi iskanje novih tržnih prostorov in novih možnosti. Podobni razlogi veljajo tudi za arzenal sv. Marka. Od nikoder namreč ni novih naročil; ko bodo čez mesec dni zaključili dela na ladji za prevoz premoga, bodo brez vsakršne ladje, ki bi prišla v arzenal, pa čeprav samo na popravilo.

Podobno velja tudi za tržiško ladjedelnico. Dopolnilna blagajna, pomanjkanje naročil, brezposelnost, vse to so znaki, ki nas opozarjajo in kažejo na hudo zanemarjeno gospodarstvo v pokrajini in deželi. Razlogi pa očitno niso samo gospodarski.

Draga '84...

■ nadaljevanje z 2. strani

hov odnos do narodnosti pozitiven. Dr. Tomaž Simčič je podčrtal, da je zanimanje anketirancev do politike občutno večje od italijanskega povprečja. Zanimiv je tudi podatek, da se je večina anketirancev izrekla za samostojno politično nastopanje Slovencev v Italiji. Dokaj nezadovoljen pa je bil Peter Močnik s stanjem, ki ga je razkrila preiskava glede odnosa slovenskega dijaštva do krščanskih vrednot. Le 9 odstotkov anketirancev je izjavilo, da so praktični katoliki. Anketa pa je tudi pokazala, da večina maturantov verjame v »nekaj, kar bi utegnil biti tudi Bog«.

Kot je ob zaključku dejal dr. Susič, ni mogoče pripisati izidom ankete pomembnosti za celotno mlado zamejsko generacijo. Kljub temu pa so ugotovitve njenih avtorjev vzbudile živahno razpravo o vrsti konkretnih vprašanj, ki zadevajo slovensko narodno skupnost v Italiji.

Diskusije po predavanjih, kakor tudi in predvsem predavanja sama, so na splošno potekale v duhu, ki so ga nekateri označili kot »dialoški«. S to ugotovitvijo soglašamo, vendar bi jo nekoliko dopolnili. Nekoč, recimo v šestdesetih letih, je iskanje oziroma ponujanje »dialoga« slonelo na (zainteresiranem) prepričanju, da je mogoče najti v različnih svetovnih nazorih ali ideologijah skupne (programske) točke. Danes — in tudi na Dragi '84 — pa je dialoška razpoložljivost vendarle nekoliko drugačna: izhaja na splošno iz »predideološke« zavesti neke skupne človeškosti ali neke skupne preteklosti, sedanje in prihodnje povezanosti, v kateri so načrti stvar skupne domene in ne predpostavke. Število udeležencev letošnje Drage je bilo najbrž rekordno.

Omeniti moramo še resoluciji, ki so ju udeleženci Drage '84 soglasno odobrili in ki obsojata poskus koroške nacionalistične organizacije Heimatdienst, da se še nadalje skrči sistem dvojezičnega šolstva na avstrijskem Koroškem. Naslovljeni sta na beograjski zvezni sekretariat za zunanje zadeve ter na države sopolisnice avstrijske državne pogodbe. V njih udeleženci Drage '84 ugotavljajo, da so »trditve Kärnter Heimatdienst o nekakšnem nasilju nad nemškimi otroki toliko bolj absurde, ker so v sistem dvojezičnega šolstva na Koroškem zajeti samo k dvojezičnemu pouku prijavljeni otroci«. Sprašujejo beograjski zvezni sekretariat za zunanje zadeve, kaj misli ukreniti za zaščito Slovencev v Avstriji, države sopolisnice pa opozarjajo na njihovo pogodbeno dolžnost, da kot »sogaranti suverenosti Republike Avstrije in tako tudi pravic tamkajšnje slovenske skupnosti uveljavijo svoje pristojnosti pri uresničevanju določil avstrijske državne pogodbe«.

—o—

V krogih vladne večine je vzbudilo hudo nevoljo dejstvo, da je predsednica poslanske zbornice Nilde Iotti, ki pripada komunistični partiji, odkrito in ostro kritizirala sklep vlade, da ponovno predloži v odobritev parlamentu vse tri odloke, ki se tičejo boja proti inflaciji in ki jih je bila poslanska zbornica pred kratkim zavrnila. Predsednica Iotti v svojih izjavah ni omenila dejstva, da so bili vladni odloki zavrnjeni, ker so neopravičeno bili odsotni mnogi poslanci iz vrst vladne večine.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Zora Piščanc, »Most čez ocean«

Ljudske povesti so si navadno podobne: domačijsko okolje, trpljenje, ljubezen, poroka, domotožje, pa tudi srečen konec. Njihov namen je, da ljudstvo vzgajajo, opozarjajo na vrednote, na dobro in lepo v življenju. Ker so si te povesti v tem edine, jih kritiki navadno uvrščajo med tako imenovano večerniško slovstvo, ne da bi jim pripisovali večjo umetniško vrednost.

Gotovo pa je takšno stališče samo eno izmed meril vrednotenja književnosti. Če upoštevamo pa, koliko je lahko zgodba povsem resnična, koliko odraža dejanske razmere in kako si osvoji široke kroge bralcev, je v tem primeru merilo ovrednotenja povesti lahko povsem drugačno.

Povest »Most čez ocean« Zore Piščanc ni drugačna v tem, kar zadeva zgradbo ljudske povesti. Vendar ne samo to. Pisateljica je izredno prepričljiva, ko oriše osebnost preprostih ljudi, kakor sta Tine in Jelka, ki v težkih povojnih letih pribežita iz domačega kraja čez mejo v okolico Gorice ter se potem izselita v Ameriko, v New York.

Pripoved in dogajanje sta tako močno podani, da se bere kakor roman. In to dejansko tudi je, najsi je zgodba za navaden roman nekoliko kratka, 220 strani. Avtorica mojstrsko oblikuje zlasti dvogovore in pogovore. Ostaja zvesta idili nekdanjega slovenskega sveta: otožnost, ganjenost, vera in cerkev, pa sijajni slovenski prazniki kot Božič in Velika noč... Podoba, ki je tudi tuji svet z nebotačniki ne more izbrisati.

Vse to je bil še do nedavna resničen svet slovenskih ljudi. In spet se zgodba nadaljuje v svoji svetli in senčni resničnosti. Vesel dogodek, kot je mlademu paru rojstvo otroka, zasenči socialna tragedija. Tine izgubi službo, začne se težavna pot, priložnostno delo, socialni in rasni nemiri velemesta, kakršen je New York. Mlada družina

na, ki jo veže medsebojna ljubezen, pa trdno kljubuje težavam. Zgodba od dogodka do dogodka tako privlači, da bralec knjige ne more odložiti.

Iz vsega dogajanja se odraža prav tisti resnični slovenski svet, ki se mu Zora Piščanc, za razliko od drugih piscev, v njih bojazni za slovensko celovitost, nikakor ne izogiba Npr. določeno nasprotje med Primorci in Kranjci, kateri izhajajo vsak iz svojih političnih in kulturnih danosti. Pisateljica nam tudi tukaj pokaže pot, vsi so v tujini samo slovenski ljudje in se povežejo v skupno kulturno društvo.

Ljubezen do domovine je tudi v tej knjigi ena osnovnih sestavin. Slovenski svet s svojim izročilom ostaja tudi v izseljenstvu ideal. Prevlada tudi ob koncu povesti, ko Štefan, Tineta in Jelkin sin, naslika na hišo simbolični most, ki naj bi izseljenstvo vezal z domovino.

Zora Piščanc je v to knjigo vgradila povojno obdobje iz življenja slovenskih ljudi, brez zadržkov. Ostaja tudi tokrat zvesta slovenskemu in krščanskemu izročilu. Knjiga sodi med njena najboljša dela.

J. Š.

—o—

NOVICE

Pogajanja za sestavo nove deželne vlade na Sardiniji so še vedno v središču pozornosti italijanskih političnih krogov. Za predsednika je že bil izvoljen predstavnik Sardinske akcijske stranke Melis, ki si prizadeva, da bi sestavil vlado, v kateri bi bili predstavniki lastne stranke, komunistične partije in laično-socialističnega bloka (socialisti, socialdemokrati, republikanci in liberalci). Neverjetno ostro je proti takim nameram nastopil tajnik Krščanske demokracije De Mita, ki je napadel samega vladnega predsednika Craxija, kateremu je očital, da kot glavni tajnik socialistične stranke ne spoštuje dane besede. De Mita je predstavnike Sardinske akcijske stranke označil za napol teroriste, kar je povsem upravičeno vzbudilo odločno reakcijo v vrstah te stare stranke z utrjeno in preverjeno demokratično tradicijo.

*

Devinsko-nabrežinska občina je še vedno brez župana po odstopu Albina Škerka, ki je svoje mesto zapustil iz zdravstvenih razlogov. Predstavniki KPI, SSK in PSI so medtem dosegli sporazum, ki se tiče nadaljnje urbanistične politike v občini. Dokončno so bile določene splošne smernice, po katerih bo sestavljen novi občinski regulacijski načrt. V tej zvezi velja omeniti, da so predstavniki omenjenih strank, ki že deset let upravljajo občino, dosegli sporazum tudi glede nadaljnje turističnega razvoja v občini, in zlasti v Sosljanskem zalivu. Podrobnosti nam niso natančno znane, vendar iz uradnih izjav izhaja, da je predviden in tudi obljubljen precejšnji finančni poseg deželne uprave, ki je med drugim lastnica precejšnjega dela zaliva.

M. T.

RAZSTAVA ANDREJA KOŠIČA V TRŽAŠKI OBČINSKI GALERIJ

Znani in uveljavljeni goriški slikar Andrej Košič je bil s svojimi živimi akvareli, sredi avgusta, gost tržaške Občinske galerije. To je bila razstava kot nalašč za poletne dni, saj je s svojo barvitostjo in lepoto pokrajin kar vabila, da po bogati paši, ki smo je bili deležni ob ogledu razstave, še s sprehodom po goriškem Krasu in okoliških krajih, v naravi podoživimo tisti spoj in mir, ki ga odsevajo Košičeva dela.

Košičeve pokrajine so razgibane, a obenem pozorne na detajle, ki so neke jedro sporočila posameznega lista. V nekaterih razstavljenih delih je opaziti, da je umetnik nekoliko topleje, brez izrazito kontrastnih senc, »videl« pokrajino, ki jo je slikal. To pa akvarelu daje toplino, očarljivost pravljice, ki je še med nami, za katero pa moramo imeti odprte oči. V naši vsakdanji tekmi za skrbmi in delom pa nimamo časa, da bi se ustavili ob grmu, ki raste sredi gmajne, da bi videli gozd, kako se spreminja med letom, in belino tanke plasti snega, ki tako poredko pobeli Kras, da lahko tekmuje z belino kamna.

Kot nikoli doslej nismo mogoče ljudje potrebovali umetnika, da bi nas s svojimi deli, kot Andrej Košič, opozarjal in spominjal na te lepote, ki nas spet postavljajo v pravo dimenzijo s svetom, naravo in samim seboj.

Nekatere zdravilne rastline na Primorskem

J. Č.

II.

ČESNIK

Česnik je trajnica s čebulo, ki jo krhljasto sestavlja 7 do 30 belih ali belkastih, mesnatih, upognjenih manjših čebulic; te varuje skupna, belkasta in luskasta ovojnica.

Kar čudno se nam zdi, da se v kobulu namesto plodov razvijejo tudi mlade čebulice, ki služijo za nespolno razmnoževanje.

Čas cvetenja: julija in avgusta.

Kaj zdravi: Dobro vemo, da pospešuje česnik tek, saj je zelo znana začimba; zaradi nje se izloča več želodčnih sokov in kisline (prav zato ga bolniki s preveč želodčne kisline ne prenesejo), pospešuje pa tudi nastajanje in izločanje žolča.

V s hlapi česnika zasičenem ozračju poginejo bakterije v nekaj minutah. Med narodi, ki uživajo mnogo česnika, je malo griže, kolere in drugih črevesnih bolezni. Česnik se je obnesel tudi pri zdravljenju črevesne tuberkuloze, ko zanjo še ni bilo boljših zdravil.

Česnik preganja iz prebavil podančice, morda tudi človeške gliste.

S česnikom zaužito eterično olje se izloča tudi preko dihal; tako jih razkužuje, obenem pa pospešuje izkašljevanje katarja. Leta 1918 je Leclerc z uspehom svetoval česnik za obrambo pred gripo. Česnik se je leta 1918 obnesel pri epidemiji davice, zavrl pa je tudi epidemijo otroške paralize na območju Malmöja na Švedskem.

Česnik znižuje krvni pritisk; tako pomaga ob povišanem krvnem pritisku, tudi če je ta posledica ledvičnih bolezni. Venčne žile, ki dovajajo kri v srčne stene, se po uživanju česnika razširijo. Pri poapnenju žil pomaga, da bolniki to bolezen manj čutijo in laže delajo.

Delo srca naj bi česnik upočasnjeval, srce naj bi se stiskalo z večjo močjo. Poglavljal in pospeševal naj bi dihanje.

Casparis je zapazil, da sveži česnikov sok zavira razvijanje raka pred operacijo ali po njej. Do istega spoznanja sta prišla Lakhowski in Auler. Po Lakhowskem je zelo malo raka med narodi, ki uživajo mnogo česnika in čebule.

POMLADANSKI JEGLIČ

IN VISOKI JEGLIČ — Trobentica

Čas cvetenja: Visoki jeglič od marca do junija, pomladanski pa od aprila do maja.

Okolje: rase po planinskih in nižinskih travnikih ter po gozdnih robovih; ne srečamo ju po Dolenjskem.

Kaj zdravi: jegličeva korenina zelo dobro pomaga pri izkašljevanju, tudi če je kašelj suh. Nekoliko celo olajšuje napade kašlja hripavca, čeprav najbrž ne toliko kot rosika ali materina dušica.

Kot saponinska droga, jegličeva korenina tudi nekoliko odvaža in rahlo žene na vodo.

NAVADNI LAPUH

Lapuh je trajna zel, ki pokriva včasih večje površine, razmnožuje pa se tudi s podzemnimi živicami.

Okolje: rase po vlažnih peščenih in ilovnatih tleh, ob jarkih; ob bregovih potokov

in rek, ob njivah, po nasipih, po pustih krajih.

Kaj zdravi: miri kašelj; posebno se obnese ob dolgotrajnem kašlju in razširjenih pljučih (pljučni edem).

NAVADNA MILNICA — Žajfnca

Milnica je do 80 cm visoka zel, z za prst debelo, plazečo se, močno razvejano koreniko, ki je zunaj rdečkasto rjava, na prelomu pa rumenkasto bela. Ta nosi ob svojih kolencih po dva nasprotna popka, iz katerih poženejo nova stebela. Tanke korenice so temnejše.

Čas cvetenja: od julija do septembra.

Uspeva po produ ob vodnih bregovih, po pustih krajih, grobljah, logih.

Krepko pospešuje izkašljevanje, rahlo pa žene tudi na vodo, blago odvaža ter nekoliko pospešuje tudi izločanje žolča. Po mnenju nekaterih pomaga celo pri kožnih vnetjih, pri tvorih, pa tudi pri revmatizmu in putiki.

PLAZEČA PIRNICA —

Raub (Vrtojba), Škrada (Sovodnje)

Čas cvetenja: junij in julij.

Uspeva kot plevel na obdelanih tleh, posebno na ilovnati in mastni zemlji, pa tudi drugod, po pustih krajih, ob zidovih.

Svoj čas so še bolj zdravili s pirnico kot danes. Pravzaprav je še neraziskana. Menda rahlo žene na vodo in razkužuje sečila. Zdravljenje z njo pa se ni uveljavilo — učinek je negotov.

NJIVSKA PRESLICA — Konjski rep

Trosi se od marca do maja. Ne cvete, ker je praprotnica.

Uspeva po travnikih, njivah, vinogradih, po nasipih, na peščenih ali ilovnatih peščenih zemlji; po močvirjih in barju ne raste.

Konjski rep pospešuje izločanje seča, vendar samo pri bolnih, ne pa tudi zdravih ljudeh.

Zunanje naj bi krepila vezna tkiva; kopeli z dodatkom njene izlužnice naj bi celo pomagale pri zlomljenem hrustancu in ploskih nogah; verjetno nam bodo koristile ob ozeblinah prstov na rokah ali nogah, kostnih zlomih, revmi, putiki.

ROBIDA

Pojem »robide - Rubus fruticosus« — zajema mnogo zelo podobnih vrst; trajnice ali dveletnice, grmice ali ovijalke z olese- nelimi, ležečimi ali plezajočimi, do 5 m dolgimi krivenčastimi trnjevim stebli. Prvo leto poženejo le liste, drugo leto pa poganjke s cvetovi.

Čas cvetenja: v maju in juniju.

Rase v živih mejah, po sončnatih gričih, v suhih gozdovih, po grobljah, ob ograjah.

Robida rahlo zapira ter nekoliko blaži vnetja sluznic. Ob vnetju sluznic ust in grla ljudski zdravilci svetujejo grgralo, pripravljeno iz listov robide.

Včasih prepisujejo robidovim listom pomirjevalni in uspavalni učinek, kar bo komaj res.

OZKOLISTNI TROPOTEC

Ozkolistni tropotec je trajna zel; listi tvorijo le pritalni venec, iz njegove sredine se dviga brezlistnato steblo s cvetnim klasom.

Tropotec rase po travnikih, ob njivah, ob poteh, po nasipih.

Kaj zdravi: miri kašelj in pospešuje izkašljevanje; pomaga pri vnetju sapnikov (bronhitis) in naduhi. Varuje sluznice, morda ustavi tudi drisko.

Poznamo tudi velikega tropotca, ki se loči od ozkolistnega, ker ima široke jajčaste liste, preko katerih se podolgem vleče pet do devet skoro vzporednih žil.

MODRI GLAVINEC — Plavica

Plavica je enoletnica. Njene 2,5 cm do 3 cm široke koske tvorijo sami cevasti cvetovi; od teh so obrobnji nespolni, lijakasti in modri, srednji s pestičem in prašniki pa so mnogo manjši in temno modri.

Čas cvetenja: od junija do avgusta.

Kaj zdravi: francoska ljudska medicina svetuje pripravke plavice ob določenih očesnih vnetjih. V SZ svetujejo zdravniki - praktiki poparek iz plavčinih cvetov ob vnetju sečil, jeter in žolčnih organov ter za odvajanje seča.

Mi bomo uporabili plavčine cvetove le kot sestavino nekaterih čajnih mešanic, da jih bo — kakor tudi napitek iz njih — poživila s svojo barvo (antociani).

Kot zaključek pa bi še dodali, da bi bila bolj pogosta raba zdravilnih rastlin obenem tudi popolnejše zdravljenje, kajti človek se hrani z naravo. Zakaj se ne bi lahko z naravo tudi zdravil?

Poleg tega je raba naravnih zdravil mnogo cenejša kakor zdravljenje z antibiotiki ipd.

(Konec)

—o—

Slovenski deželni zavod za poklicno izobraževanje

organizira v šolskem letu 1984/85 sledeče tečaje: v tržaški pokrajini:

1. Drugi letnik tečaja s kvalifikacijo za mizarje;
2. Prvi letnik tečaja s kvalifikacijo za mizarje;
3. Drugi letnik tečaja s kvalifikacijo za tajnice v podjetju;
4. Tečaj specializacije za programerje elektronskih računalnikov;
5. Izpopolnjevalni tečaj iz knjigovodstva s posebnim poudarkom na davek I.V.A.;
6. Izpopolnjevalni tečaj za čebelarstvo;
7. Fiskalno ažurniranje za kmetovalce;
8. Tečaj iz vinogradništva (za dolinsko in miljsko občino);
9. Tečaj vrtnarstva.

V goriški pokrajini:

1. Tečaj za programerje elektronskih računalnikov;
2. Tečaj iz vinogradništva in kletarstva (za doberdobsko občino);
3. Tečaj za zunanjo trgovino.

Vpisovanje in podrobnejše informacije do 15. septembra dobite v Trstu na sedežu Zavoda, Ul. Carducci 8/III. nad., tel. 730210; na sedežu Kmečke zveze, ul. Cicerone 8/B, tel. 62948 (za tečaje iz kmetijstva) in v Gorici na sedežu SDGZ, ul. C.de Morelli 14, tel. 32844; na sedežu Kmečke zveze, ul. Malta 2, tel. 84644 (za tečaj iz vinogradništva).

Uprli smo se zakonom močnejših...

■ nadaljevanje s 1. strani

nega gibanja pri nas ljudje vseh nazorov — od katoličanov do krščanskih socialcev, od liberalcev do komunistov — upirali raznarodovanju in črni diktaturi. In da smo imeli v tistih letih dolge kolone obtožencev in jetnikov vseh poklicev — od zdravnikov in odvetnikov do obrtnikov in uradnikov, od kmečkih fantov in mož do dijakov in dijakinj. In da so bili z drugimi vred v prvih vrstah mašniki — začeni s knezoškofom Sedejem, pesnikom Trinkom, teologom Ukmarjem in poslanecem Ščekom vse do zadnjega vaškega kaplana.

Vidite, in vsa ta zgodovina, ki je predhodnica usode vaših vasi, bi se morala projicirati v današnji čas, a se ne tako, kot bi bilo potrebno, ker smo — po sili razmer — večkrat morali gledati na preteklost skozi ideološke naočnike in si tako krčili akcijski radij. Komaj zdaj, po štirih desetletjih, se nekateri kratkovidneži začinjajo zavedati, da je naša narodna skupnost pač pluralistično občestvo, ki se je kot tako spoprijelo s fašizmom in nacizmom in tako ostaja tudi zdaj, ko živi v načelno demokratičnem ozračju.

Gre, naj ponovim, za pomembne, pravzaprav za bistvene ugotovitve, bistvene zato, ker samo z organsko povezavo s svojo tradicijo neka skupnost lahko začuti v sebi potrebno trdnost; navezanost na tradicijo pa je potrebna oziroma nujna, ko gre za mladi rod, če nočemo, da se nam ta odtuji kot ponorele rakaste celice.

Saj, in tako smo iz preteklosti prešli v današnji čas.

II.

Kaj naj rečemo o sedanjih dneh?

Vsekakor predvsem to, da se ne ravnamo po razpoloženju, ki nas je navdajalo v predvojnih in medvojnih hudih letih. In pri tem — da se razumemo — ne mislim na kakšna izredna dejanja ali na kakšna svojeglava junaštva; pač pa na ponosnega duha, ki bi ga bilo potrebno čutiti v skupnosti, ki so jo hoteli odpraviti kot mrčes in so ji zato spalili domovja ter ji obenem dali skusiti vse, kar so si lahko izmislili možgani kulturnega človeka tega dvajsetega stoletja.

Res, skoraj neverjetno je videti, da so se ljudje, ki so napadali najpoprej sabaudsko, potem pa hitlerjansko vojsko, vsa ta povojna leta vdali dolgočasnemu poudarjanju zahtev o zaščiti in so se komaj zdaj, po tridesetih letih, kar je bil podpisani Londonski memorandum, odločili, da zberejo množice na goriškem Travniku, namesto da bi jih sklicali skupaj takoj potem, ko parlament londonske listine ni ratificiral.

Prav gotovo, mi smo miroljubno in razumno ljudstvo, ki dobro vé, kaj so lepe manire, kaj je dobro sosodstvo, kaj je potreba po trgovskih sporazumih in tudi kaj je potreba po posojilih.

Vendar je morebiti čas, da za latinskim pesnikom ponovimo:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines!

Ali po naše: vse do neke dostojne mere!

In to velja seveda za rimsko oblast; a velja v prvi vrsti za nas same, ki ne poznamo nekega pravega merila, ampak se zaletavamo iz ene skrajnosti v drugo, nazadnje pa imamo povrh vsega še sami sebe za norca.

Po velikem shodu v Gorici smo namreč v uvodnem članku tukajšnjega slovenskega dnevnika brali, da je zdaj konec tabúja, češ da Slovenci ne spadamo na cesto in na trg.

Tabú, to je po slovensko prepovedan, nedotakljiv predmet, pa tudi prepovedano dejanje.

A kdo in kdaj si je izmislil, da je za nas tabú — možnost, da bi se javno zbrali za zahtevo tega, kar nam gre?

Nikjer za tak tabú nihče ne vé.

Ne v knjigah ga ni, ne v naši zavesti.

In vendar je videti, da so se nekateri doslej po tem nevidnem tabúju ravnali — pa da so se potem premislili. A to tudi pomeni, da so se začeli zavedati, da so se vsa leta umikali na rob dogajanja in da je šla zgodovina brez njih naprej. Hkrati pa seveda to tudi pomeni, da se je vsega tega nesmiselnega umikanja zavedala tudi matična dežela.

Pa v tistem uvodniku smo takrat še brali, da je bila zdaj »ustvarjena nova oblika boja«.

Žal mi je, da moram razločno in odločno ugovarjati: za nikakršno »novo obliko« ne gre, saj smo bili skozi dolga povojna leta priče — in nekateri tudi udeleženci — oceanskih shodov in manifestacij, ki so jim bili na čelu prav tisti vodniki, ki danes omenjajo tabúje. A kakšen tabú neki, ko pa se s tako obliko boja uveljavljajo sindikati in organizatorji povork za mir in proti atomskemu orožju. Res je, da preživetje neke narodne skupnosti ni tako pomembno kot poskus preprečitve morebitnega nuklearnega spopada; a ohranitev naše identitete je vendar vredna toliko kot odpust delavcev iz tovarne, ki se je znašla v težavah...

A da ne gre za nikakršno »novo obliko boja«, lahko priča tistih trideset šolnikov, profesorov in profesorjev, učiteljic in učiteljev, ki smo se 1970. leta naveličali čakati, da se stanje na naših šolah uredi. Kar na svojo roko smo se odpeljali v Rim in tam s svojimi transparenti oblegali poslansko zbornico, vladno palačo in senat, da je tedanji predsednik zbornice Pertini godrnjal, ali je potrebno, da zganjamo tak kraval. Pomagali smo si namreč s piščalkami. A kaj, če pa drugače ne gre! In čeprav nam je bil predsednik zbornice simpatičen že takrat, smo vztrajali, in je tisto naše zasedanje rimskih ulic trajalo od jutra do večera, da so imeli policijski džipi kar precčj posla z nami.

Da, in edini pomembni zakon, ki smo ga kot skupnost dosegli, je prav zakon o naših šolah.

Tako je torej s to »novo obliko boja«!

Saj vem, ta ali oni mi bo očital, da sem odšel daleč od podobe požganih vasi in od bodečih žic in od nepovrnjenih ljudi, zavoljo katerih smo danes tukaj.

Pa ni res.

Ker smo si mi že zdavnaj otrli solze ob naših pogoriščih, zgradili smo si nova domovja, stavili na življenje in začeli spet upati na zemlji naših očetov.

Vendar, ali se nismo večkrat vedli tako, kot da je naše dostojanstvo zgorelo s častitljivimi travmi nekdanjih bivališč?

Nujno je zato, da se zdaj vprašamo, kaj bo z našo prihodnostjo.

III.

Glede naše prihodnje usode moramo predvsem skleniti — in to vsi, tisti, ki so bili najbolj preizkušeni, pa v prvi vrsti —, da mora biti naša prihodnost takšna, da se ob nji ne bomo čutili ne vredni dediči naše pretekle zgodovine.

Glejte, konec julija je bil v Milanu kongres organizacije, ki se zavzema za nepriznane jezike, in tam smo ugotovili, kako se, kot gobe po dežju, pojavljajo skupnosti, za katere doslej nihče ni mogel misliti, da bodo zagovarjale neko svojo jezikovno posebnost. To pomeni, da tudi govori,

ki so doslej veljali za narečja italijanščine, zdaj zahtevajo zaščito.

In imajo prav, to je vsekakor njihova pravica.

Pa mi, ki bi jim morali biti za zgled, kako se vedemo ob vprašanju zavesti, ob vprašanju zvestobe, ob zahtevi po pokončnosti?

Prav gotovo, za naš položaj so bili po koncu vojske odgovorni zavezniki; potem je odgovoren seveda Rim; a za naše klavrno stanje so odgovorni tudi tisti, ki so bili zvesti ideološkimi načrtom, namesto da bi mislili na ustvarjanje solidne podlage za naš obstoj. A poleg tega je, žal, tudi res, da smo se pustili in se še pustimo voditi, kot da še nismo postali polnoletni.

O seveda, s ponosom lahko pokažemo na naše množično razvejano kulturno življenje. In ko bi o množični kulturi obstajalo kakšno olimpijsko tekmovanje, bi nam zlata kolajna prav gotovo ne ušla; brez težav bi si jo priborjevali, čeprav bi imeli za tekmece naše bližnje sosede ali pa tudi še kak drug po številu velik narod.

A ta naša kulturna razvejanost ne more biti odrešilna brez treznega in modrega političnega življenja, brez zvestobe tisti filozofiji, ki jo je Cankar skrčil v en sam stavek, ko je rekel, da mora stranka rasti iz naroda za narod. Žal pa so našo narodno skupnost po vojski usmerjali takó, da se je odločala križem kračem, namesto da bi pretehtala, kaj je zanjo prav, kaj pa narobe.

Kapilarno razpredena kultura, to je, ponavljam, naša moč; a žal je moralo preteči štirideset let — prihodnje leto bo obletnica! —, da so naši odgovorni spoznali, kako kultura, ki je enosmerna, ni kultura; štiri desetletja, preden se je nekemu posvetilo, da ostaja narod vrednota ne glede na usodo razrednega boja; štiri desetletja, preden je tudi slovenski človek onkraj mejne črte začel ugotavljati, da bi bil takrat, ko bi nas tukaj ne bilo več, on na vrsti.

Da, dragi prijatelji teh krajev, ki ste plačali tako težek obolus za potrdilo svojega dostojanstva: kakor ste s svojim doprinosom dosegli, da ste spoštovani člani svobodne Evrope, tako boste samo s svojo pokončnostjo zgled rodovom, ki nam bodo sledili.

Zakaj če mi ne malikujemo naroda, kakor nam nekateri zlonamerno podtikajo, ga prav tako tudi ne zanikujemo, ker smo prepričani, da v tem svetu, v katerem se vse mrví in razkraja, prav zavest tesne povezave v doživeto rodno občestvo človeka v precejšnji meri odreši občutka, da je ta naša zemeljska domovina nesmiselna.

Za konec pa mi dovolite, da si sposodim primer iz zgodbe, ki je o nji napisal zanimivo knjigo nadaljevalec našega domačina Streklja, kraški znanstvenik dr. Milko Matičetov.

Gre za zgodbo, ki spada v ljudsko izročilo vse od Litve do Bretanje in ki ima svojo različico tudi pri nas. Pripoved govori o usodi človeka, ki se je pregrešil proti zakonom in je zato moral zgoreti; vendar je na pogorišču ostalo živo in nedotaknjeno njegovo srce. In to srce je imelo tako silno življenjsko moč, je izžarevalo tako ustvarjalno ljubezen, da je v njegovi bližini nedolžno dekle spočelo otroka, novega človeka, ki je bil ves prenovljen, ker se je bil pojavil po tako uničujoči ognjeni preizkušnji.

Vidite, tudi mi smo se uprli zakonom, zakonom močnejših, tudi mi smo za te močnejše grešili, ker smo hoteli ostati sebi zvesti. A tudi mi, kot človek v ljudski modrosti, smo si sredi pogorišča rešili srce. In rešile so ga v veliki meri predvsem vse tiste številne lepe Vide, ki niso nikamor odšle, ampak so postale neveste v naših obnovljenih domovih. Zato prisluhnimo šepetu tiste ljubezni, prenesimo v jutrišnji dan vizijo starodavne, a zmeraj mlade zvestobe.